

اهداف جمهوری آذربایجان در روابط با کشورهای عربی

به دلیل عدم موفقیت سیاست اعتماد سازی میان باکو و برخی از کشورهای عرب، جمهوری آذربایجان اگرچه روابط دوجانبه خود با کشورهای عربی را حفظ خواهد کرد و کماکان به همکاری تجاری، گردشگری و سرمایه گذاری مشترک توجه خواهد داشت، اما در حوزه های امنیتی و اعتقادی، محتاطانه و با نوعی بی اعتمادی روابط با اعراب را تحلیل و سیاست گذاری خواهد کرد.

به گزارش آران نیوز: جمهوری آذربایجان با عنایت به مشترکات دینی و تاریخی برای همکاریهای خود با کشورهای عربی اهمیت زیادی قائل است. چنانچه امروزه روابط آذربایجان با کشورهای عربی در بخشهای اقتصادی، سیاسی و فرهنگی در حال توسعه است. هم اکنون در اغلب کشورهای عربی سفارت آذربایجان فعال است. کشورهایی چون مصر، عربستان سعودی، اردن، قطر، کویت، لبنان، مراکش، عراق و فلسطین نیز در آذربایجان سفارت دارند. در این راستا از دید باکو آذربایجان علاقه مند توسعه همکاریهای خود با اتحادیه عرب و شورای همکاری خلیج فارس است. گفتگوی زیر برای بررسی روابط سیاسی آذربایجان با کشورهای عربی است.

مرکز بین المللی مطالعات صلح: وضعیت کنونی روابط باکو با کشور با کشورهای عربی چگونه است؟

یکی از اصول سیاست خارجی جمهوری آذربایجان توسعه متوازن با کشورهای منطقه ای و فرامنطقه ای است. در منطقه روابط جمهوری آذربایجان با روسیه، ترکیه و ایران محوریت دارد ولی در عین حال در دو سال گذشته شاهد تمایلاتی در سیاست خارجی این کشور برای تنظیم رابطه با کشورهای عربی نیز بوده ایم. برای مثال به دنبال سفر آقای الهام علیف در سال گذشته به ریاض، کمیسیون مشترک اقتصادی بین جمهوری آذربایجان و عربستان سعودی نیز فعال شد و باکو امیدوار شد که از ظرفیت سرمایه گذاری عربستان استفاده کند. جمهوری آذربایجان علاوه بر عربستان سعودی، مناسبات خود با سایر دولت های حاشیه خلیج فارس از جمله امارات متحده عربی، قطر و کویت را نیز فعال کرد. برای مثال آقای علی اف در سفر سال گذشته به امارات با با شیخ محمد بن زاید آل نهیان، ولیعهد و معاون فرمانده عالی نیروهای مسلح امارات متحده دیدار کرد و طرفین ضمن مذاکره در مورد مسایل امنیتی منطقه ای، در خصوص توسعه هرچه بیشتر مناسبات تجاری، اقتصادی و سیاسی جمهوری آذربایجان و امارات متحده عربی در آینده، رایزنی کردند. این سفر موجب افزایش مبادلات تجاری و سفرهای توریستی میان دو کشور شد. در سال 2014، میزان مبادلات تجاری بین امارات و جمهوری آذربایجان بالغ بر یک میلیارد و 100 هزار درهم (300 هزار دلار) بود که نسبت به همین مدت در سال 2015 بیش از 24 درصد رشد داشت.

الهام علی اف همچنین با تشکر از امارات متحده عربی بخاطر حمایت از تصویب قطعنامه مجمع عمومی سازمان ملل درباره مناقشه قره باغ، تاکید کرد جمهوری آذربایجان نیز در سازمان ملل و سایر مجامع بین المللی از موضع امارات متحده عربی حمایت می کند. سرمایه گذاری شرکت های امارات در جمهوری آذربایجان نیز طی سه سال گذشته بالغ بر 200 میلیون دلار بوده است.

توجه به فعال شد رابطه با قطر نیز باید مورد اشاره قرار گیرد. در ماه اوت 2015، تمیم بن حمد آل ثانی امیر قطر از باکو دیدار کرد و در این سفر اسناد همکاری میان جمهوری آذربایجان و قطر در بخش های مختلف امضاء شد. در دیدار الهام علی اف با امیر قطر در باکو، راهکارهای توسعه روابط دوجانبه و چشم انداز همکاری در حوزه های انرژی، سرمایه گذاری، گردشگری و کشاورزی مورد بررسی قرار گرفت و در باره سرمایه گذاری مشترک در کشورهای ثالث و همکاری در چارچوب نهادهای بین المللی تبادل نظر شد. قطر و آذربایجان کشورهای دارای ذخایر انرژی بوده و علاقمندند در این حوزه سرمایه گذاری مشترک داشته باشند. در جریان سفر امیر قطر به آذربایجان 8 سند همکاری میان دو کشور امضا شد. روابط باکو و کویت نی پز با سفر المار محمد یار اف وزیر امورخارج آذربایجان به بکو فعال شد.

روابط جمهوری آذربایجان و عراق نیز در سال 2015 فعال بود و نخستین اجلاس کمیسیون مشترک دو کشور در زمینه تجاری و همکاری های فنی و فرهنگی در باکو برگزار شد. علی عباس اف وزیر سابق ارتباطات و فناوری اطلاعات جمهوری آذربایجان و تورهان مظفر وزیر ارتباطات و امور استناداری های عراق ریاست این کمیسیون مشترک را برعهده داشتند. همکاری در زمینه های آموزشی، مطالعات علمی، همکاری در چارچوب سازمان کنفرانس اسلامی، امور مالیاتی، دارایی، گمرکی، بخش کشاورزی، گردشگری، محیط زیست، جوانان و ورزش از محورهای مورد توافق طرفین در این اجلاس اعلام شده و پروتکل نهایی نیز از سوی روسای آذری و عراقی این کمیسیون به امضا رسید.

مرکز بین المللی مطالعات صلح - اهداف گوناگون باکو در روابط با کشورهای عربی چیست؟

اولین اولویت سیاست خارجی آذربایجان، تلاش برای حل مناقشه قره باغ در چارچوب تمامیت ارضی خود و پس گرفتن هفت استان اشغال شده می باشد. لذا هدف مهم باکو از توسعه مناسبات با اعراب به عنوان اعضای سازمان همکاری اسلامی، اعمال فشار بر ارمنستان و استفاده از لابی اعراب و کشورهای اسلامی برای حل مناقشه قره باغ است. اغلب کشورهای عربی همچون عربستان سعودی، امارات، قطر، کویت، بحرین و عمان در زمره کشورهایی هستند که با ارمنستان مناسبات دیپلماتیک ندارند و در روابط دوجانبه و اجلاس های بین المللی از مواضع جمهوری آذربایجان حمایت می کنند.

جذب سرمایه گذاری اعراب بخصوص کشورهای حاشیه خلیج فارس هدف دیگر آذربایجان در توسعه روابط با کشورهای عربی

است. البته واقعیت این است که این هدف علیرغم سفرهای متقابل سران آذربایجان و کشورهای عربی هنوز محقق نشده و سرمایه داران عرب چندان انگیزه ای به حضور در جمهوری آذربایجان نیافته اند.

هدف بعدی سیاست خارجی باکو در قبال اعراب، تلاش برای تاثیر گذاری بر قیمت نفت و گاز و مشارکت در تحولات راهبردی نفت و گاز است. زیرا به علت کاهش قیمت نفت، ارزش منات واحد پول ملی جمهوری آذربایجان کاهش یافته و برغم نارضایتی باکو از سیاست انرژی ریاض و حامیان آن، تلاش برای تاثیرگذاری بر قیمت نفت را ادامه می دهد.

مرکز بین المللی مطالعات صلح - نگاه با کو به بحران های عربی مثل تحولات سوریه چیست؟

معمولا جمهوری آذربایجان درصدد بوده ضمن اجتناب از تنش زایی در رویکردهای خارجی خویش به ویژه در ارتباط با بحران های جهان اسلام، سیاست توازن در دیپلماسی را حفظ کند، اما در مواردی انجام این توازن سخت می باشد. برای مثال در زمینه سوریه، ما شاهد تفاوت دیدگاه جمهوری آذربایجان با کشورهای عربی حاشیه خلیج فارس هستیم. اخیرا آراز عظیم اف معاون وزارت خارجه آذربایجان طی مصاحبه با نشریه اتریشی Die Presse، در تشریح مواضع باکو در قبال بحران سوریه، تصریح کرد: "در حال حاضر بشار اسد بعنوان رئیس جمهوری سوریه، تنها تضمین کننده امنیت و ثبات این کشور است و ارتش وی، یک نهاد قانونی است. ما از روند سیاسی همه جانبه برای انتقال قدرت حمایت می کنیم". وی تصریح کرد که ما طرفدار ثبات بوده و از حملات زمینی به سوریه طرفداری نمی کنیم؛ چرا که جنگ زمینی موجب هرج و مرج گسترده می شود. پس از سخنان عظیم اف، دو مقام دیگر آذربایجانی نیز بر چنین موضعی صحه گذاشتند؛ المار محمدیاریف وزیر امور خارجه جمهوری آذربایجان در ملاقات با چاووش اوغلو همتای ترک خود اعلام کرد که کشورش تصمیمی برای پیوستن به ائتلاف ضد تروریسم به رهبری عربستان و ترکیه نگرفته است. حکمت حاجی زاده سخنگوی وزارت امور خارجه جمهوری آذربایجان نیز ضمن دفاع از موضع عظیم اف، تصریح کرد که موضع جمهوری آذربایجان حمایت از روند سیاسی در سوریه، مبتنی بر حقوق بین الملل، پایبندی به قطعنامه های شورای امنیت سازمان ملل، حفظ یکپارچگی سرزمینی سوریه و حمایت از روند سیاسی، که خود بشار اسد توان ورود به آن را داشته باشد، است. جمهوری آذربایجان با این موضع گیری نشان داد که رابطه با دولت های عربی مثل عربستان نتوانسته است این کشور را به رفتاری خلاف منافع ملی خود وادار سازد. در واقع چنانچه جمهوری آذربایجان، به نوعی با پیوستن به ائتلاف عربی، به یکپارچگی سرزمینی و حاکمیت سوریه، بی احترامی می کرد؛ معنایش این بود که در روند حل مناقشه قره باغ، به یکپارچگی سرزمینی و حاکمیت خود نیز احترام نگذاشته است.

مرکز بین المللی مطالعات صلح - نقش وهابیت و تکفیر در روند تحولات مناسبات آذربایجان با کشورهای عربی چگونه تحلیل می شود؟

واقعیت این است که جریان افراطی وهابیت در سال های اخیر در آذربایجان فعال بوده و گروه های رادیکال با حمایت مالی و سیاسی برخی از کشورهای عربی رشد کرده اند. در عین حال قاطبه مردم آذربایجان چه شیعه و چه سنی و حتی جناح های غیر دینی با رشد افراط گری در کشور خود مخالف هستند و از این پدیده منفی استقبال نمی کنند. وهابیان از سال ۱۹۹۷ پایگاه هایی در آذربایجان تاسیس کرده و با ساخت و نفوذ در مساجد به تبلیغ عقاید خود پرداخته اند. مسجد ابوبکر بزرگ ترین مسجد وهابی در آذربایجان، با کمک مالی یکی از بنیادهای خیریه کویتی در سال ۱۹۹۸ در باکو احداث شد و با جدی شدن خطر گسترش وهابیت در آذربایجان خانواده های آذری نسبت به این مسجد حساسیت پیدا کرده و نهایتا این مسجد تعطیل شد. مبلغان عرب با استفاده از پوشش کارهای خیریه، با حضور در میان افراد مهاجر و جنگ زده و اقشار ضعیف، از آنان برای انجام تحصیلات دینی در کشورهای عربی دعوت می کردند. باکو به خوبی می داند که ادامه فعالیت گروه های وهابی در این کشور می تواند به ثبات و وحدت ملی این کشور آسیب جدی وارد نماید. یک بار رافق علی اف، رئیس سابق کمیته امور دینی آذربایجان گفت: حامیان مالی جریان وهابی در آذربایجان بنیاد های عربی ماند عربستان سعودی، کویت و قطر بودند که در سال های اخیر تا جای ممکن امکان فعالیت از این بنیاد ها گرفته شد. وی در مورد همکاری های این گروه ها با سرویس های امنیتی عربی نیز گفت: سلفی ها با بهانه سفر حج به عربستان می روند و در آنجا تحت تعلیم قرار می گیرند و وظیفه آنها ترویج این جریان فکری در آذربایجان و قفقاز شمالی است. قطعا این وضعیت امکان ایجاد مناسبات راهبردی باکو با برخی از کشورهای عرب را ضعیف نموده است.

مرکز بین المللی صلح : آینده روابط باکو با کشورهای عربی را چگونه می بینید؟

روندهای کلی سیاست خارجی جمهوری آذربایجان در دوران آقای الهام علی یف حاکی از آن است که وی در سیاست خارجی خود همیشه منافع و مصالح ملی و ثبات و امنیت کشور را در نظر گرفته و لذا در بررسی روابط باکو با اعراب باید مولفه های امنیتی را نیز لحاظ کرد. بنظر می رسد به دلیل عدم موفقیت سیاست اعتماد سازی میان باکو و برخی از کشورهای عرب، اگرچه جمهوری آذربایجان روابط دوجانبه خود با کشورهای عربی را حفظ خواهد کرد و کماکان به همکاری تجاری، گردشگری و سرمایه گذاری مشترک توجه خواهد داشت اما در حوزه های امنیتی و اعتقادی، محتاطانه و با نوعی بی اعتمادی روابط با اعراب را تحلیل و سیاست گذاری خواهد کرد.

* این گفتگو نخستین بار در تاریخ 13 تیرماه 1395 در سامانه اینترنتی مرکز مطالعات صلح منتشر شد.